

INDIAN SCHOOL DARSAIT DEPARTMENT OF SANSKRIT

Subject: SANSKRIT

Topic: पाठः 1

Resource Person: Dr. V.C. Govindarajan

प्रथमः पाठः - वाङ्मयम् तपः

Strive for the best (knowledge)

Translation of slokas:

- 1) Oh Saraswathi! Your face shines like a white lotus of the Sarad season, and bless the devotees with all kinds, should stay in our lotus like tongue. Saraswathi may bless our tongue with knowledge always.
- 2) O Goddess of learning Bharathi ! The wealth that exists in you is a typical and unique one. As and when we use it or do the expense of it, it always expands. And if we do not use it, it goes towards destruction.
- 3) In this world vision of knowledge is the real eye. Speaking the truth is the real penance. Lust of things or wealth is the only pain and there is no exact happiness other than sacrifice for others.
- 4) The cold water, sandal paste and cool shadow of a tree etc. do not please a person when he is suffering. But only the sweet words certainly please a person.
- 5) There are eight virtues of the wisdom. They are: anxious to hear, listening, grasping into the brain, maintaining the knowledge, guessing the correct and wrong qualities of the thought, vocabulary and knowledge of principles.
- 6) The reader of the lesson should have six qualities in him. These are 1. Sweetness 2. Distinct pronunciation 3. Separation of words 4. Distinct reading of vowels. 5. Courage in discussions and 6. Capability to pronounce sounds with proper place of pronunciation.
- 7) A student learns one fourth of his knowledge from his teacher, he makes one-fourth progress on his own, again by the time (revision) he learns one fourth more and the rest one fourth he learns from his classmates.
- 8) The poet describes here the penance of the speech/literature that the best speech is that which is does not create anxiety to others, truthful, full of affection and care, self study and the practice again and again.

\$@\$#@\$#@\$#@\$#@\$#

पाठः 1 वाङ्मयं तपः

1 शारदायाः मुखं कीदृशम् अस्ति ?	अम्भोजं इव
2 कस्याः वदनम् अम्भोजमिव विराजते ?	शारदायाः
3 का भक्तेभ्यः सर्वं ददाति ?	शारदा
4 शारदा कुत्र सन्निधिं क्रियात् ?	छात्राणां मुखकमले
5 शारदा वदनाम्बुजे किं कुर्यात् ?	सत् निधिं सन्निधिं क्रियात्

6 केषां मुखे शारदा सन्निधिं कुर्यात् ?	छात्राणां मुखे
7 प्रथमे श्लोके का प्रार्थितः ?	शारदा
8 कः अपूर्वः ?	(भारत्याः) कोशः
9 अपूर्वः कोशः कुत्र विद्यते ?	भारत्याः समीपे
10 भारत्याः कोशः कीदृशः अस्ति ?	अपूर्वः
11 कः व्ययतः वृद्धिम् आयाति ?	कोशः (ज्ञानम्)
12 ज्ञानं कथं वृद्धिम् आयाति ?	व्ययतः
13 ज्ञानं कथं क्षयम् गच्छति ?	सञ्चयात्
14 सञ्चयात् ज्ञानस्य दशा का ?	ज्ञानस्य क्षयं भवति
15 अपूर्वः कोशः कस्याः समीपे अस्ति ?	भारत्याः समीपे
16 विद्यया समं किम् नास्ति ?	चक्षुः
17 केन समं दुःखं नास्ति ?	रागसमं
18 केन समं तपः नास्ति ?	सत्यसमं
19 सलिलस्य स्वाभवः कः ?	शीतलं
20 कः पुरुषं प्रह्लादयति ?	मधुरभाषिणी वाणी
21 कीदृशी वाणी पुरुषं प्रह्लादयति ?	मधुरभाषिणी
22 के पुरुषं न प्रह्लादयन्ति ?	शीतल-सलिलं, चन्दनरसः, शीतला-छाया च
23 धीगुणाः कति सन्ति ?	अष्ट गुणाः
24 धियः पञ्चमः गुणः कः ?	ऊहः पञ्चमः गुणः
25 कति पाठकाः गुणाः ?	पञ्च
26 प्रथमं पादं ज्ञानं छात्रः कस्मात् प्राप्यते ?	आचार्यात्
27 द्वितीयं पादं ज्ञानं छात्रः कस्मात् प्राप्यते ?	स्वमेधया
28 कियत् प्रतिशतं ज्ञानं छात्रः स्वमेधया प्राप्नोति ?	चतुर्थांशं (1/4)
29 सब्रह्मचारिभिः छात्रः किं प्राप्नोति ?	चतुर्थांशं ज्ञानं
30 वाक्यं कीदृशं भवेत् ?	अनुद्वेगकरं सत्यं प्रियहितं च
31 तपः अत्र केन क्रियते ?	मनुष्येन
32 वाङ्मयं तपः किं कथितम् ?	अनुद्वेगकरं सत्यं प्रियहितं वाक्यं, स्वाध्यायः, अभ्यसनं च वाङ्मयं तपः उच्यते

अ एतेषां पदच्छेदं कुरुत ।

- 1 शारदाम्बोज = शारद + अम्बोज
- 2 वदनाम्बुजे = वदन + अम्बुजे
- 3 सर्वदाऽस्माकं = सर्वदा + अस्माकं
- 4 सन्निधिम् = सत् + निधिं
- 5 प्रियच्छात्राः = प्रिय + छात्राः
- 6 कोऽपि = कः + अपि

7 नास्ति	= न + अस्ति
8 चैव	= च + एव
9 ऊहापोहार्थविज्ञानम्	= ऊह + अपोह + अर्थविज्ञानम्
10 षडेते	= षड् + एते
11 पदच्छेदस्तु	= पदच्छेदः + तु
12 पादमादत्ते	= पादम् + आदत्ते
13 स्वाध्यायाभ्यसनम्	= स्वाध्याय + अभ्यसनम्

आ एतेषां पदानां समानपदं लिखत ।

1 अम्भोजम्	= अम्बुजं	2 शारदा	= सरस्वती / भारती
3 कोशः	= ग्रन्थः, धनं	4 चक्षुः	= नयनम्
5 मेधा	= बुद्धिः	6 राग	= आशा
7 सलिलं	= जलं	8 वाणी	= भारती / सरस्वती / ग्रन्थः
9 धीः	= बुद्धिः	10 पाठकः	= अध्यापकः / शिक्षकः

इ एतेषां पदानां विशेषणपदं लिखत ।

1 वाक्यम्	= अनुद्वेगकरं, सत्यं, प्रियहितं	2 वाणी	= मधुरभाषिणी
3 चक्षुः	= विद्यासमं	4 तपः	= सत्यसमं
5 दुःखम्	= रागसमं	6 शारदा	= शारदाम्भोजवदना, सर्वदा
8 कोषः	= अपूर्वः	9 छाया	= शीतला
10 सलिलम्	= शीतलम्		

ई कस्मै प्रयुक्तम् इति लिखत ।

- 1 अस्माकं वदनाम्बुजे सन्निधिं क्रियात् । अत्र “अस्माकं” इति पदं छात्रेभ्यः प्रयुक्तम् ।
- 2 तव कोषः अपूर्वः विद्यते । अत्र “तव” इति पदं भारत्यै प्रयुक्तम् ।